

Olja og fiskur

Føroyar hava í 20 ár havt fult ræði á virðismikum natúrtilfeingi. Síðani 1977 hava føroyskir myndugleikar einsamallir avgjørt hvussu vit á bestan hátt skulu gagnnýta tey 100-120 túsund av virðismiklum botnfiski, sum finnast føroysku landleiðini til okkum at nýta ár eftir ár.

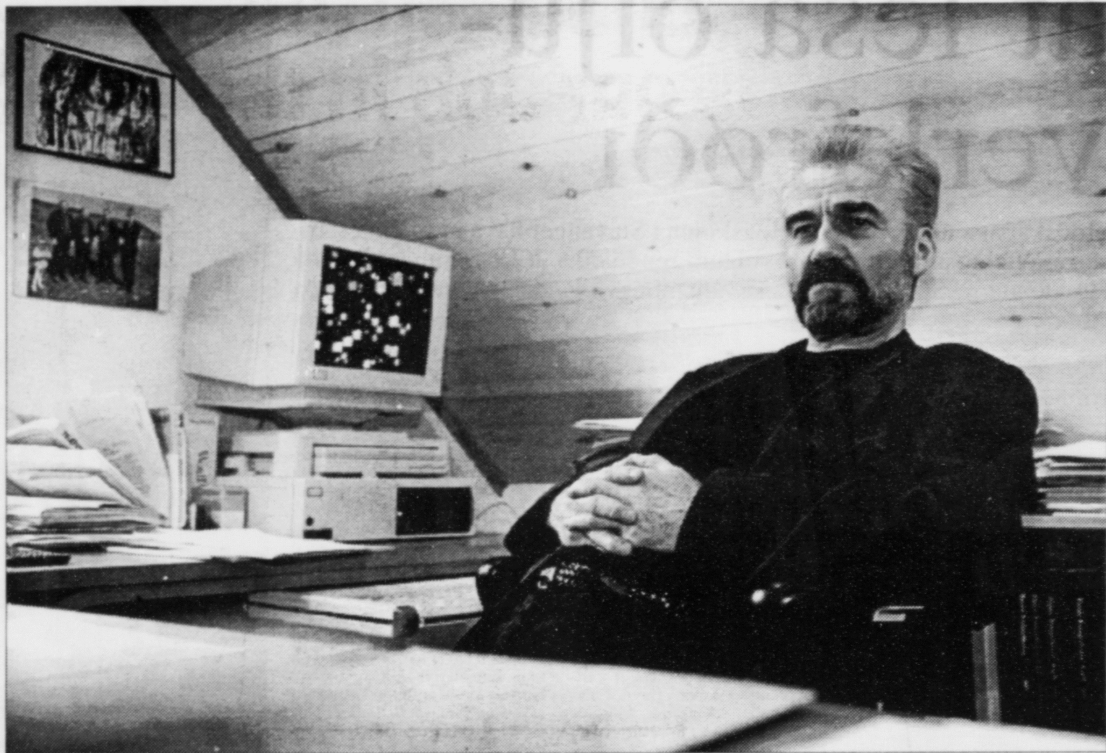
Nú hóma nógv í havsbrúnni eitt annað tilfeingi. Hesa ferð er tað ikki varandi, tað er ikki eitt tilfeingið, sum endurnýggjast so sum fiskur. Tað er oljan. Føroyskir myndugleikar hava eisini her fult ræði og kunnu leggja sær hesa vinnu til rættis sum teir vilja. Hvat kunnu vit læra av 20-ára royndunum at umsita og gagnnýta livandi tilfeingi, sum vit kunnu nýta um tað verður so, at olja verður funnin á føroyskum øki?

Tilfeingisvinna - fyrimunir og vansar

Sammett við aðrar vinnur hevur tilfeingisvinna bæði vansar og fyrimunir. Ein av teimum stóru fyrimunum er tilfeingisrentan. Hetta merkir at tá vit gagnnýta bæði fisk og olju, so er møguleiki fyri einari eykaintøku, tá allur kostnaður at fáa tilfeingið til hólðar eru goldin. Tilfeingisrenta fyri fisk er sjáldan komin til sín rætt, tí ovurorka á sjógv og landi eta hana upp. Búskaparfrøðingar rokna við, at um fiskivinnan var rikin á besta hátt, so hevði tilfeingisrentan verið uml. 25 % av landingarvirðinum. Tilfeingisrentan av olju er vanliga nógv hægri. Kuwait verður ofta nevnt sum dømi. Tað kostar undir 2 krónur at fáa eina tunnu av olju úr sandinum í Kuwait, og hon verður kanska seld fyri 140 kr. So her er ein risatilfeingisrenta, sum fer beint í statskassan í Kuwait. Sö ógvísleg vena víðurskiftini neyvan tað oljan skal útvinast í fráländavinnu, men tilfeingisrentan er uttan íva hægri í oljuvinnuni enn fiskivinnuni.

Fiskivinnan hevur skiftandi náttúruviðurskipti at dragast við og eisini skiftandi prísir. Verður honn væl fyriskipað, so er hon rímuliga stöðug. Hetta merkir at mark mugu setast fyri hvussu nógv verður tikið burtur úr stovninum á hvørjum ári. Í oljuvinnuni eru framleiðsluviðurskiptini meira stöðug, men oljuprísirnir hava sum vit vita verið ógvuliga skiftandi. Tá vit vita at oljunógdin er avmarkað og vinnan tí tíðarbundin verður her eisini týðningamesti spurningurin: Hvussu nógv skulu vit taka av tilfeinginum á hvørjum ári, ella við øðrum orðum, hvussu skulu vit dryggja okkum oljuna. Er tað bara at herja á beinanvegin ella skulu vit seta okkum fyri at hava oljuvinnu í nógv ár.

Fiskatilfeingið hevur higartil útvegað nógv arbeiðsplass. Hetta er um at broytast av krøvnum um at eingin ovurorka skal vera í fiskivinnuni, hvørki á sjógv ella á landi. Hetta merkir at arbeiðsplass hvørva í fiskivinnuni. Oljuvinnan sjálf skapar ikki á sama hátt sum fiskivinnan nógv arbeiði. Kemur hin størri tilfeingisrentan í oljuvinnuni til hólðar og verður hon búskaparlaga rætt nýtt, so gevur hon tó møguleikar fyri at skapa onnur arbeiðsplass, sum kunnu koma í staðin fyri tey, sum mugu

hvørva í fiskivinnuni.

Fiskivinna og oljuvinna kappast um øki

Í summum eru oljuvinna og fiskivinna kappingarneytar. Hetta vita vit væl úr Norðsjónum, har fiskimenn hava mist nógv tóg og mið til oljuvinnuna. Vit kunnu siga at báðar vinnurnar kappast um hav-øki. Hetta elvdi til nógv stríð á norska landgrunninum í seksti og sjeytiárinum. Fiskimenn óttaðust í fyrstani mest fyri, at oljudálking kundi forkoma veiðimøguleikum. Hin stórri vassin vísti seg tó at vera skaði upp á fiskireiðskapi frá burturkasti oljuvinnuni. Hetta var ein stórir trupulleiki hjá norskum fiskimonnum í sjeytiárunum, men strangari reglur fyri burturkasti bøtti almikið um støðuna.

Hin meira grundleggjandi spurningurin um hvør eigur rætt til eina havleið er torførari. Verður olja funnin á einari týðningarmiklari fiskileið, hvør skal so víkja. Oljuvinnan tekur nógv plass, so eingin ivast í, at norska fiskivinnan hevur mist nógv øki til oljuvinnuna. Hetta førði við sær at neyðugt var at gera eina endurgjaldsskipan, har fiskimenn fingudurgjaldt fyri mist øki. Hóast fiskivinnan í Noregi er sera væl skipað og hevur stóra politiska ávirkan, so hevur yvirhøvur búskaparlaga týðningurin hjá oljuvinnuni vundið á søguligu rættindinum hjá fiskivinnuni.

Hvussu hetta kann taka seg upp undir Føroyum er upp til politiskar avgerðir. Tá vit vita hvussu nógv orðaskifti kann standast av stongdum leiðum og ósemjum millum ymiskar veiðihólfkar undir Føroyum má hesin spurningur takast í størsta álvara. Ein skipan,

sum tryggjar at fiskivinnan fær møguleika fyri verða hoyrd í hesum spurningum kemur at fáa støran týðning.

Búskaparlaga avleiðingar av oljuvinnu

Ein høg tilfeingisrenta kann avlaga búskapin. Hetta kemur serliga av, at eingin framleiðsla liggur aftan fyri ein øktan peningastreym. Hetta nevrta búskaparfrøðingar hollendsku sjúkuna, tí hetta fyrstu ferð varð kannað í samband við at hollendingar fyrst í fíntiárunum funnu nógv natúrgass. Avleiðingarnar eru at kalla altíð at lønirnar hækka meira enn framleiðsluvinnan gevur grundarlag fyri. Hetta merkir aftur at kappingarfori hjá framleiðsluvinnuni á altjóðamarknaðum minskar. Hetta ger so aftur at tað kann verða sera ringt at seta í gongd fyrirkur, sum framleiða vörur til útflutnings. Eitt dømi úr arabiska heiminum verður ofta tikið fram. Tey arabisku londini sum hava olju, hava onga ferðavinnu. Tey, sum onga olja hava, hava stóra ferðavinnu. Yvirhøvur hava arabisku oljulondini eisini eina sera hoga príslegu, sammett við tey sum ikki hava olju.

Sostatt kann ein komandi oljuvinna hava stóra ávirkan á kappingarfori hjá fiskivinnuni og eisini leggja for fyri menning av nýggjum vinnum. Búskaparlaga styrkingin í samband við eina oljuvinna er kanska størsta avbjóðingin í øllum hesum mál.

Oljuvinna og royndirnar at skapa eitt meira fjølbroytt fiskivinnulív

Tey londini, sum klára seg best búskaparlaga í heiminum í dag, eru

ikki tey sum dúva upp á tilfeingisvinnu ella vanliga verksmiðuvirking. Millumlanda kanningar vísa, at bestu búskaparlugu úrslitini hava ténastuvinnurnar og í framkomnu londinum stavar stórir partur av bruttótjóðarúrtøkuni frá sølu av ténastum um allan heim.

Royndirnar at selja vitan um fisk heldur enn fiskin sjálvan hava ikki verið væleydnaðar í Føroyum. Aðrar tjóðir hava dugað nógv betri, eitt nú Ísland. Spurningurin er tí um ein møgulig fráländavinna kann vera tað, sum setur gongd á eina føroyska útflutningsvinnu við ténastum. Krøv og eftirspurningur á hesum øki kundu verið góður skáli at klára seg í altjóða kapping. Møguleikin er har dyga vit at nýta hann.

Ein samanbering

Tað kann viðhvørt tykjust lógið at hoyra orðaskiftið um teir gyltu møguleikarnir í oljuvinnuni. Tá tað kemur til hesar møguleikar er eingin endi á hvussu væl vit skulu leggja alt til rættis. Lógarverkið skal vera til staðar, allir spurningar skulu umhugsast væl og virðiliga, útbúgving fær hoga raðfesting og lunnar skulu leggjast undir granskning. Alt skal leggjast til rættis upp á allar besta og tryggasta hátt.

Tað kann tykjust eitt sindur lógið at sama ynski neyvleiki ikki kemur fram í orðaskiftinum um fiskivinnuna. Tað tykjust lættari at byggja nýggja vinnu upp frá botni enn at fáa skil á ta vinnu, sum í meira enn hundrað ár hevur verið hovudsvinna okkara. Alt sum verður sagt viðvíkjandi oljuvinnuni um útbúgving, granskning, á-

Kjartan Hoydal: – Vit hava stóran tørv á at fáa eitt meira fjølbroytt vinnulív í Føroyum. Ein fráländavinna kann gerast týðningamikilið ikast og skapa nýggjar møguleikar og gera føroyskt vinnulív betri fort fyri at kappast á altjóðamarknaðum

byrgdarkenda umsiting o.s.fr. hevur eisini gildi fyri fiskivinnuna.

Niðurløga

Vit hava stóran tørv á at fáa eitt meira fjølbroytt vinnulív í Føroyum. Ein fráländavinna kann gerast týðningamikilið ikast og skapa nýggjar møguleikar og gera føroyskt vinnulív betri fort fyri at kappast á altjóðamarknaðum. Ein verulig oljuvinna kann skapa stórar inntøkur til landskassan sum kunnu geva møguleikarnar at broyta skattamynstrið.

Vit vita einki við vissu um eina oljuvinnu á føroyskum havleiðum, so ongar grundir eru fyri hvørki at kannar sær bitan ella at yvirmeta trupulleikarnar. Hinvegin tykist stóri áhugin hjá stórum altjóða oljufeløgum geva grundarlag fyri hjartskyni um, at vit hava møguleikar at gera føroyskt vinnulív fjølbroyttari og fáa ein nógv ynsktan vøxtur í føroyskari ténastuvinnu. Samvinnan við altjóða oljufeløgum kann somuleiðis økja kompetansuna í føroyskum vinnulívið og gera tað betri fort fyri at standa seg í einum heimi, sum verður meira og meir merktur av millumlanda og altjóðakapping.